

CARACTERUL PLEBISCITAR AL ACTULUI MARII UNIRI

de IOAN CIUTA

Asemănător tuturor marelor acte din istoria poporului român, *Marea Unire din 1918* a fost rezultatul și produsul voinței națiunii române, a luptelor manifestate plenar și fără întrerupere de întregul neam românesc. Pe bună dreptate afirma poetul național — Mihai Eminescu — că lupta pentru unitate și independență națională la români, „reprezintă suma vieții noastre istorice”. Această luptă s-a înfăptuit într-o unitate deplină și permanentă în consens național cu aspirațiile și idealurile nutrite de întregul popor. „Plebiscitum” — consultarea nemijlocită a întregii populații sau a celei mai mari părți a acesteia asupra unui principiu sau a unei probleme esențiale de politică internă sau internațională¹. Moștenire străveche dacică și daco-romană, consultarea poporului în antichitate a exprimat stadiul „democrației militare” din cadrul obștilor sătești și „romaniilor populare”, iar apoi s-a perpetuat de-a lungul întregului ev mediu românesc.

Subliniind că unitatea românilor a fost „o stare de conștiință care a existat totdeauna de la originea însăși a neamului nostru”, marele savant-istoric — Nicolae Iorga — releva faptul că unitatea nu ar fi fost posibilă dacă, „nu ar fi cerut-o întotdeauna poporul românesc el însuși, dacă nu ar fi fost în conștiința acestui popor întreg, simțirea că nu-i nici o deosebire între un ținut românesc și alt ținut românesc, că toată românimea trăiește ca un singur popor într-o singură țară”². Același mare istoric al neamului nostru — Nicolae Iorga — de la a cărui moarte am comemorat recent 50 ani — analizând în perspectiva istoriei rolul jucat de obște țărănești cu viața de stat proprie, cu obștea de stăpînire a pămîntului, cu judecata prin „oamenii buni și bătrîni”... apreciază pe bună dreptate că, „voievozii, juzii și cnezii erau aleșii obștilor”³.

Semnalul de ridicare la luptă al primului unificator politic de țară românească din 1600, Mihai Viteazul, a fost dat la 3/13 noiembrie 1594,

¹ *Plebis, plebe* = popor, și *citum* = rostire cu glas tare, hotărîre. Plebicit = (lat. plebiscitum = hotărîrea poporului), după *Mica Enciclopedie de Politologie*, Edit. Științifică și enciclopedică, Buc., 1977, p. 347.

² Nicolae Iorga, Dezvoltarea ideii unității politice a românilor, Vălenii de Munte, București, 1913, p. 21—22.

³ Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Edit. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1983, p. 127.

odată cu consultarea voinței poporului prin „Chemarea mulțimii ca în zilele mari ale țării și nimicirea în fața ei a catastrofelor lui la turci, făgăduindu-le lor iertarea birului”⁴.

În epoca modernă, Unirea Principatelor Române Moldova Muntenia de la 24 ianuarie 1859, „Națiunea a făcut-o” declara cu îndreptățită apreciere marele om poliic — Mihail Kogălniceanu, iar ziarul de limbă germană „Kronstädter Zeitung, ce apărea la Brașov, arăta printre altele; subliniind caracterul plebiscitar al actului unirii celor două țări de eliberare a României, este o zi memorabilă, din generație în generație, a poporului român. Prin alegerea *unanimă și liberă* (subl. ns.) a tuturor deputaților din Moldova și Țara Românească s-a realizat Unirea în persoana lui Alexandru Ioan Cuza. Puține popoare de pe globul pămîntesc au realizat cu sacrificii mai mari o operă patriotică atât de măreată”⁵.

Proclamînd, la 9 mai 1877, „sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare”. Mihail Kogălniceanu exprima ‘prin actul solemn al independenței absolute de stat în fața Corpurilor Legiuitoare că, „sîntem o națiune hotărîtă să ne ocupăm de noi, să ne ocupăm de națiunea noastră, să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei stări morale și materiale, iar (nici de cum ca să îngrijim, să neliniștim pe cineva”⁶, iar Th. Văcărescu, reliefînd caracterul popular, plebiscitar al actului independenței, nota în memoriile sale „De la o margine a țării la alta, toate inimile sînt cuprinse de un nespus entuziasm. Autoritățile și corpurile constituite, ‘orasele, satele, cătunele, toți într-un cuvînt, de la mic la mare, se rostesc față la orice jertfă pentru a susține cu toate bunurile națiunii cu aurul și sîngele ei, libertatea și neatințarea patriei”⁷. Liga pentru Unitatea culturală a tuturor românilor, înființată în 1890 și al cărei centenar l-am aniversat, ca și mișcarea memorandistă din Transilvania desfășurată între anii 1892—1894 dădeau noi impulsuri luptei pentru unitatea națională. Procesul intențat conducătorilor memorandiști a surscitat întreaga opinie românească din întreg spațiul de conviețuire. La intervențiile și presiunile ministrului plenipotențiar al României la București, contele, Leyden, către regele Carol I de a se fi luat măsuri energice împotriva manifestațiilor cu caracter plebiscitar ce aveau loc în toată țara, acesta din urmă relata „Dvs. nici nu vă puteți face idee de sumedenia de scrisori și telegrame care îmi sosesc din toate părțile țării, determinate de acest proces și în care se face apel la mijlocirea mea pentru a stăvilă mișcarea actuală iar starea de spirit din țară este astfel, încît dacă! aș manifesta cea mai

4 Nicolae Iorga, *Scrisori de boieri, Scrisori de domni*, p. 147—148.

5 Kronstädter Zeitung (Brașov), nr. 36 din 5 martie 1859, appud. Mircea Mușat..., *op. cit.*, p. 289.

6 *Documente privind Istoria României; Războiul pentru independență*, vol. II. Buc., p. 669.

7 Th. C. Văcărescu, *Luptele românilor în războiul din 1877—1878*, Buc., 1886—1887, p. 9.

uşoară înclinaţie pentru aceasta, s-ar porni în marş cu entuziasm împotriva opresorilor“⁸.

Pe fondul precipitării evenimentelor care au generat primul război mondial, ca urmare a agravării contradicţiilor din lume, lupta privind dreptul naţiunilor la autodeterminare s-a accentuat. Sînt bine cunoscute aprecierile preşedintelui american — Thomas Woodrow Wilson — privind dreptul tuturor popoarelor de a-şi fi manifestat libertatea alegerii apartenenţei lor etnice în spiritul căruia iau acţiune şi românii.

Evocarea actelor istorice ale Unirii Țărilor Române căpăta la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru forţă mobilizatoare, chema la acţiune. Confruntarea militară între marile puteri, decanşată prin agresiunea Austro-Ungariei contra Serbiei a determinat angajarea în luptă, într-un timp record, şi a unor naţiuni şi state, ale căror obiective nu aveau nimic comun cu caracterul expansionist al războiului. Motivînd poziţia de neutralitate în şedinţa Consiliului de Coroană de la Sinaia, din 3 august 1914, I.I. Brătianu, preşedintele Consiliului de miniştri şi liderul Partidului Naţional Liberal, subliniind caracterul de plebiscit al momentului arăta printre altele „... Dacă în lucrurile mici se poate trece peste simţămîntul public, în ceasurile mari ale vieţii naţionale oamenii de stat trebuie neapărat să ţină seama de voinţa poporului“⁹. Pe parcursul desfăşurării ostilităţilor primului război mondial care a condus la degringolada imperiilor ce l-au provocat, caracterul plebiscitar, al voinţei unanime de luptă pentru unitatea naţională s-a întărit. Semnificative ni se par în acest sens cuvintele diplomatului Saint Alaire, care printre altele, raporta „Voinţa lui Brătianu este de a da războiului un, caracter naţional şi de a-şi alia *unanimitatea opiniei publice*“ (subl. ns.)¹⁰. Pe fondul derulării ostilităţilor şi a rezultatelor obţinute în anii 1916—1918, starea de spirit democratică-revoluţionară se intensifica, iar ideea înfăptuirii ROMÂNIEI — ca patrie a tuturor românilor se contura tot mai pregnant. În acest context istoric mişcarea naţional-revoluţionară cu larg caracter burghezo-democratic a cuprins şi masele de români din întregul spaţiu de convieţuire, inclusiv din teritoriul aflat între Nistru şi Prut — Basarabia. Mişcările de eliberare naţională a tuturor popoarelor din fosta Rusie ţaristă s-au intensificat, favorizînd înfiinţarea la Chişinău, la 3/16 aprilie 1917 a Partidului Naţional Moldovenesc, în frunte cu pan Halippa, Ion Inculeţ, în programul căruia se prevedea „lupta alături de celelalte popoare ale Rusiei, pentru slobozenile naţionale ale tuturor“¹¹. La 21 noiembrie/4 decembrie 1917, Congresul de la Chişinău a hotărît autonomia teritorială şi politică a Basarabiei şi crearea Sfatului Țării, care într-un spirit pe deplin democratic a constituit Consiliul directorilor ca guvern al

⁸ Mircea Muşat şi I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 324.

⁹ *Ibidem*, p. 444.

¹⁰ *Ibidem*, p. 483.

¹¹ „Cuvînt Moldovenesc“, nr. 28 din 9 aprilie 1917.

Republicii Moldovenești, iar la 24 ianuarie 1918 a fost proclamată independența Republicii Democratice Moldovenești. Adunările plebiscitare de la Bălți, Hotin, Chișinău ale diferitelor categorii de locuitori în perioada ianuarie — martie 1918 exprimau adeziunea unanimă față de ideea Unirii Basarabiei cu România, „mama tuturor românilor“, după cum se precizează într-o declarație. În acest entuziasm de voință deplină Sfatul Țării de la Chișinău a hotărât, în chip pe deplin democratic, la 27 martie/9 aprilie 1918 (subl. ns.) în numele maselor largi populare ai tuturor locuitorilor dintre Prut și Nistru, **UNIREA REPUBLICII MOLDOVENE CU ROMÂNIA** ¹².

Către sfârșitul anului 1918 lupta pentru făurirea statului național unitar român intra în faza sa decisivă. Constituirea la 18/31 octombrie 1918, în Transilvania a Consiliului Național Român Central ca unicul for care reprezenta voința poporului român din fosta dublă monarhie austro-ungară a declansat o adevărată revoluție burghezo-democratică cu caracter larg popular. Organizarea gărzilor naționale românești a constituit cea de-a doua trăcătură fundamentală a procesului de eliberare națională a românilor. În cronica actelor cu caracter plebiscitar a românilor o semnificație deosebită o are și marea adunare populară de la Celiabinsk, din Rusia Sovietică, a miilor de voluntari români din 29 octombrie 1918, prin care s-a manifestat dorința și voința neclintită a românilor de pretutindeni, care acasă la ei nenutind vorbi liber, afirmau, gândul lor prin glasul voluntarilor din Rusia, Italia și America pentru Marea Unire o situație de altfel, mult asemănătoare cu cea din zilele noastre a fraților români dintre Prut și Nistru.

În Bucovina, la 2/15 noiembrie 1918 Consiliul Național Român al Bucovinei în frunte cu Iancu Flondor, Ion Nistor și alții a trimis o notă guvernului român de la Iași prin care ratifica hotărârea luată de Constituanta, la 27 octombrie 1918, de împotrivire, asupra planurilor perfide al guvernului austriac și cel ucrainean, de cedare a Bucovinei către Ucraina. În consecință, după preluarea conducerii Bucovinei de către un guvern român, la 15/28 noiembrie 1918, în palatul mitropolităni din Cernăuți s-au deschis lucrările Congresului general al Bucovinei, la care au luat parte pe baze democratice, deci cu caracter plebiscitar, 74 delegați ai Consiliului Național Român, 13 comunități ucrainiene, 7 ai Consiliului Național German și 6 ai Consiliului Național Polonez. Congresul a votat în unanimitate *Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei* (subl. ns.) în vechile ei hotare pînă la Ceremuș, Calacin și Nistru cu regatul României. ¹⁴.

După eșuarea tratativelor de la Arad între delegațiile Consiliului Național Român Central și Consiliului Național Maghiar, din noiem-

¹² Mircea Mușat și I. Ardeleanu, *op. cit.*, p. 567.

¹³ *Ibidem*, p. 617.

¹⁴ *Ibidem*, p. 620.

brie 1918, Consiliul Național Român Central a făcut cunoscut „regulamentul pentru alegerea deputaților Adunării Naționale. Consultarea poporului, deci acțiunea plebiscitară, reprezenta modalitatea cea mai demografică de rezolvare a problemei ce frământa în acea perioadă conștiința întregii națiuni, române ca și ale altor națiuni și popoare.

Românii din Transilvania au trecut în acele condiții la pregătirea mărețului tact plebiscitar — Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Pentru alegerea delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, populația română, organizată în consilii naționale locale, a convocat adunări locale populare în care toată obstea românească își alegea delegații. Locuitorii români în adunări deschise, plebiscitar, își alegeau delegații pe bază de mandate, numite credenționale (imputerniciri) care să-i reprezinte la Alba Iulia hotărîrea lor de unire cu țara. Cei 1228 de delegați, secondați de peste 100.000 de participanți activi, prezenți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 (subl. ns.) au adoptat istorica *Declarație de Unire cu Țara*. Președintele Adunării, Gheorghe Pop de Băsești a declarat Adunarea drept Constituantă. La Alba Iulia nu a fost vorba, acum 75 de ani, de o simplă adunare unde românii să rostească și să decidă asupra problemelor lor. La Alba Iulia veniseră în primul rând imputerniciții aleși de masa născutului român din toate localitățile și colțurile Transilvaniei, Crisanei, Maramureșului, investiti cu acele credenționale (mandate speciale) pentru a fi adoptat hotărîrea supremă de Unire. Caracterul profund național și democratic al actului Marii Uniri, manifestările entuziaste unanime, hotărîrea de neclintit a întregului popor român de pretutindeni de se fi unit într-un singur stat a reprezentat ne de-a întregul voința manifestată plebiscitar, înfăptuită în urmă cu 72 de ani. Continutul larg democratic, adunările și manifestările plebiscitare ale hotărîrilor de unire cu românii (subl. ns.) de la 27 martie, 28 noiembrie și 1 decembrie 1918, identitatea programelor mișcărilor de eliberare națională a românilor au ilustrat cu prisosință comunitatea idealului național și au dovedit prin fapte unitatea de simțire și de aspirații. Pe bună dreptate stihuea la acea dată la Alba Iulia, poetul ardelean, Petre Dulfu: „La un loc tot neamu-i strîns/Într-o mare Românie/ Veacuri lungi de jale-am plîns/ Plîngem azi de Bucurie“.

Ca o prețuire pe deplin meritată și o recunoaștere cam tardivă a semnificației Marii Uniri, actuala putere postrevoluționară prin Parlamentul țării a votat și adoptat în unanimitate hotărîrea ca Ziua de 1 decembrie să reprezinte pentru vecie — ZIUA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI.

14 — noiembrie — 1990.